

SENSE ACCENTS?
LES CONTRADICCIONS DE L'ESTÀNDARD ORAL EN ELS
DOBLATGES CATALANS DE PEL·LÍCULES D'ANIMACIÓ¹

Francesc Xavier VILA I MORENO, Sarah CASSEL, Núria BUSQUET ISART,
Joan-Pau CALLEJÓN I MATEU, Toni MERCADAL MOLL,
Josep SOLER CARBONELL
Universitat de Barcelona

The abstract can be found at the end of the article.
Resumen al final del artículo.

1. L'HETEROGENEÏTAT LINGÜÍSTICA EN LA TRADUCCIÓ I EL DOBLATGE

Tota llengua viva és internament heterogènia, a causa, entre d'altres, de factors com la classe social, el gènere o la procedència geogràfica. Com a conseqüència de la seva adscripció social, bona part de les varietats, i fins i tot de les variants² presents en una llengua, són objecte de valoracions per part dels parlants. Així, i de manera probablement inevitable, en qualsevol comunitat hi ha variants i varietats considerades cultes, vulgars, rurals, urbanes, antigues, modernes, infantils, genuïnes, transgressores, etc.

La constel·lació de representacions, de tòpics i d'estereotips lligada a la variació interna apareix de manera més o menys palesa en la producció artística i cultural verbal i audiovisual, i el seu tractament és sovint motiu de polèmica. En català, el conflicte originat pel tractament de la diversitat és especialment intens en relació amb l'oralitat, sobretot en els mitjans de comunicació (cf. Alturo i Vila [coord.], 2002). En termes generals, les ideologies lingüístiques hegemòniques entre els catalanoparlants són més aviat favorables a la diversitat interna.³ Ara bé, la traducció concreta d'aquestes

1. Aquest article és el resultat del treball de recerca col·lectiu *La representació de la diversitat lingüística en els doblatges en català i castellà de pel·lícules d'animació nord-americanes en anglès*, realitzat en el marc de l'assignatura Variació sociolectal i ideologies lingüístiques del programa de doctorat Llenguatge i Variació, del Departament de Filologia Catalana de la Universitat de Barcelona (curs 2004-2005).

2. Per a la diferència entre variant i varietat, veg. BOIX I VILA (1998: 54).

3. El lector pot constatar-ho sobre la base de la seva pròpia experiència. En té prou de recordar quantes vegades ha vist algun mapa dialectal del català i comparar-ho amb les

actituds genèriques resulta complicada, sobretot en el món dels professionals de la llengua i en els cercles *llenguaferits*, precisament per l'aguda consciència que hi ha dels problemes que planteja el binomi *heterogeneïtat-estandardització*. D'una banda, no escapa a ningú que el reconeixement positiu de la diversitat és un element important per tal de guanyar-se les lleialtats dels parlants d'una llengua subordinada. D'una altra, tampoc no pot passar-se per alt que l'estandardització, amb la reducció de costos que permet, és una eina de primer ordre per tal de facilitar la recuperació del català. Si a això hi afegim que els sectors anticatalanistes aprofiten les diferències i els prejudicis interdialectals en favor dels seus objectius, s'entén que aquest sigui un camp més que adobat per al conflicte.⁴

De fet, la complexitat de la qüestió de l'estàndard oral és tal que fins ara l'Institut d'Estudis Catalans no ha gosat anar més enllà d'uns documents orientatius, batejats, significativament, com a *propostes* (Institut d'Estudis Catalans, 1990, 1993). Es tracta d'un document valuós, però d'una complexitat més que considerable i caracteritzat, precisament, per una voluntat estandarditzadora —en el sentit estricte de «reductora de la diversitat»— més aviat escassa.

Un dels camps en què més es palesen les contradiccions i les limitacions amb què topa avui l'estàndard català oral és en el doblatge de productes audiovisuals estrangers. Com tota traducció, el doblatge implica el repte de transferir a la llengua receptora els matisos i les connotacions ge-

vegades que ha vist un mapa de la divisió dialectal del castellà, el francès, l'italià o l'anglès.

4. N'hi ha prou de recordar, en aquest sentit, les polèmiques generades durant el curs 2005-2006 per l'emissió a TV3 de la sèrie d'humor *Lo Cartanyà*, en què apareixien parlants fortament dialectals. Aquests dos fragments donen mostra de la diversitat de parers amb què fou acollida:

«Però també he de dir que no m'estranya que hi hagi gent que pensi que som així d'incultes i d'analfabets, i que Lleida està poc evolucionada i ancorada en el passat, ja que nosaltres mateixos ens tirem pedres sobre el nostre teulat. [...] Si algú no recorda com parlem la gent de Lleida que recordi les conferències i discursos d'un dels científics més il·lustres de l'època fill de Lleida, Joan Oró.»⁵ Vanessa Oliart, 20/10/2005, *La Vanguardia*.

«La llengua de Xavier Bertran, àlies *lo Cartanyà*, és tot el contrari: suggereix colors, olors i gustos de la terra. Cal felicitar-lo, a ell i la direcció de TV3: *Lo Cartanyà* és la primera gran aposta televisiva per la llengua dialectal. És a dir, per la plena normalització del català.» Francesc Puigpelat, *Lo Cartanyà* <<http://www.avui.cat/avui/diari/05/set/26/66934.htm>> .

Dit sigui de passada, resulta ben irònic de l'estat de la qüestió que la polèmica se centrés exclusivament en la presència de parlants lleidatans, i que es fes poc esment del fet que el personatge més ridícul de la sèrie (anomenat Bardagí) fos caracteritzat com un barceloní parlant de *píjo*.

nerats en l'original també en el cas que aquell exploti la variació intralingüística o interlingüística. No cal anar als casos més paradigmàtics, com ara *Pigmalió*, que de fet s'erigeixen precisament entorn de la variació sociolectal,⁵ per a trobar que la diversitat lingüística és rellevant en la creació artística verbal. Si en la literatura escrita l'explotació de la variació té una amplíssima tradició, en la producció audiovisual són innumbrables les obres que se'n serveixen per tal de generar situacions i contextos que són significatius per a la comprensió de l'original. Els recursos emprats són, com és esperable, nombrosos: la diversitat d'accents regionals, socials i etnolectals, la multiplicitat d'accents estrangers i de llengües en contacte, la creació de llengües noves *ad hoc* per a uns personatges concrets, i tota mena de fenòmens de barreja i d'alternança de codis ajuden els autors a perfilar els personatges a què donen vida, i plantegen al traductor/doblador la manera d'arribar a confegir una versió que reculli dignament els matisos de l'original (cf. Corrius, 2004).

Res més lluny dels nostres interessos aquí que el d'endinsar-nos en una reflexió traductològica sobre el doblatge. Tanmateix, sí que cal assenyalar que el doblatge té una posició paradoxal pel que fa a les possibilitats de transmetre els matisos de la variació en la llengua original. D'una banda, la pràctica del doblatge sembla haver estat introduïda a l'Estat espanyol per tal d'emascarar les manipulacions ideològiques perpetrades per la censura per motius morals contra les influències *pernicioses* de la filmografia estrangera. No és estrany, doncs, que el doblatge gaudeixi de mala reputació en cercles cinèfils i intel·lectuals en general (cf. Agost, 2004). Ara bé, en tant que text oral que en reemplaça un altre d'oral en temps real, és obvi que el doblatge és infinitament més dúctil que la subtítolació a l'hora de reproduir els matisos de l'original, i molt especialment els accents, la variació dialectal, etc.⁶ La possibilitat de jugar amb la variació en la llengua de recepció hi és, en el doblatge. Però, malauradament per als professionals de la traducció i el doblatge, no hi ha correlacions automàtiques entre el sistema de varietats de dues llengües diferents. Per dir-ho de manera exemplificada, és impossible traduir partint d'equivalències sistemàtiques com ara *anglès britànic* = *català central*, *anglès de Texas* = *mallorquí*, etc., ja que ni la història ni el conjunt de connotacions de cada varietat és la mateixa en cada comunitat lingüística. Això fa que tot sovint els dobladors optin per prescindir dels

5. Vegeu-ne una anàlisi, pel que fa a les versions en català, a Boix (2006).

6. El tema és controvertit, però no ens podem estar d'assenyalar que bona part de les invectives més habituals contra el doblatge en el món intel·lectual tenen un regust embafós de pràctica de distinció social tal com l'anàlisi Pierre Bourdieu (1984).

matisos que aporta la variació lingüística en la versió original, i es limitin a servir-se d'una varietat estàndard en la llengua de recepció.

El criteri de no establir equivalències automàtiques ha estat assumit per la principal productora de doblatges al català del país, la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió, tal com s'explicita als seus *Criteris lingüístics sobre traducció i doblatge*:

«Les obres britàniques i italianes presenten a vegades diferències dialectals entre els personatges. No es poden traduir buscant equivalències entre els diversos dialectes catalans, perquè no tenen les connotacions sociolingüístiques dels d'aquells països. Si les diferències fossin significatives, és millor inventar una parla diferenciada exclusivament per mitjà de trets lèxics senzills de captar i que no es puguin atribuir a cap zona concreta del territori català.» (Televisió de Catalunya 1997: 18)

D'ençà de la seva creació, la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió ha indicat que les sèries, pel·lícules, documentals, etc. de producció aliena fossin doblats a un model d'estàndard força unificat basat en el dialecte central. Aquesta pràctica s'ha vist reproduïda després en els doblatges comercials de les pel·lícules per a l'exhibició en sales de cinema i consum privat. D'aquesta manera, hom pot afirmar que, en termes generals, el doblatge al català redueix l'heterogeneïtat lingüística de partida. Com a conseqüència, fins a cert punt paradoxal, avui pot afirmar-se que la diversitat dialectal té una representació gens negligible en els programes de producció pròpia (cf. Bassols, 2002), però que en canvi les sèries i pel·lícules estrangeres doblades al català a Catalunya són lingüísticament molt més homogènies.

2. EL NOSTRE ESTUDI: OBJECTIUS I METODOLOGIA

La finalitat del nostre estudi era posar en relleu com les contradiccions que afecten l'estàndard oral català es reflectien en el camp del doblatge de producció aliena. Així, vam proposar-nos d'analitzar com es produïa el procés de doblatge de diverses obres audiovisuals al català, partint de la premissa que es detectava una reducció considerable de l'heterogeneïtat de partida en el doblatge al català. Per a fer el nostre estudi, vam seleccionar un petit nombre de pel·lícules nord-americanes d'animació recents, i vam comparar la variació lingüística existent en la versió original anglesa i en la versió catalana comercialitzada. Com a element de contrast, vam analitzar

també el procés de reducció de la variació experimentat en el doblatge al castellà.⁷

El cinema d'animació —els *dibuixos animats*— resulta especialment interessant per a estudiar la gestió de la variació en l'estàndard des d'una perspectiva comparativa. Instal·lats molt sovint en mons absolutament irreals, els personatges de les pel·lícules d'animació no tenen, d'entrada, ni veu ni varietat pròpies. Les veus dels actors que els doblen contribueixen de manera decisiva a caracteritzar-los i, en conseqüència, les seves varietats idiomàtiques respectives tenen una forta rellevància per al producte final.

Per tal de realitzar el nostre estudi, vam triar un petit corpus de pel·lícules animades infantils recents. Concretament, vam seleccionar les pel·lícules *L'espantataurons* (*Shark Tales*), *Buscant en Nemo* (*Finding Nemo*), *Shrek 2* (*Shrek 2*) i *El llibre de la selva 2* (*Jungle Book 2*). Un cop aconseguides les cintes en DVD que inclouen les versions catalana, castellana i anglesa (com a mínim), hom va analitzar el tractament de la diversitat en les tres llengües, parant atenció a la manera de parlar de cada personatge, tant pel que fa a les diferències dialectals (geogràfiques, socials, ètniques, etc.) com de registres en les tres llengües.

El procediment d'anàlisi fou relativament senzill. Un primer visionatge va permetre identificar tots els personatges de la pel·lícula i elaborar una graella per tal d'apuntar-hi els trets lingüístics característics de cada personatge. Amb la graella a la mà, els membres de l'equip van tornar a mirar les pel·lícules per tal d'identificar, de manera inductiva, els principals trets lingüístics de cada personatge, en cadascuna de les llengües sotmeses a anàlisi, fins a arribar a atribuir-lo a una varietat lectal (sociolectal, etnolectal, geolectal, acrolectal, etc.) concreta.⁸ Les versions catalanes i castellanen van ser analitzades pels membres catalans de l'equip. Totes les versions originals en anglès van ser analitzades per Sarah Cassel, nord-americana parlant nativa d'aquesta llengua i membre de l'equip. Una síntesi dels resultats es troba a les taules 4 a 5 incloses a l'annex 2.⁹

Un cop identificades les varietats de cada personatge, l'equip va procedir a una anàlisi comparativa de la representació de la diversitat en les tres

7. Cal esmentar també que aquest estudi havia tingut un antecedent en l'anàlisi realitzada sobre un altre corpus de pel·lícules d'animació durant el curs de doctorat 2003-2004. Cal agrair en aquell moment la col·laboració de la Direcció General de Política Lingüística en forma de cessió d'unes quantes cintes d'animació per a l'estudi.

8. Vegeu els criteris de classificació a l'annex 1.

9. A les taules aquí incloses, el lector hi trobarà les varietats dels personatges de les pel·lícules analitzades. Hom pot consultar una caracterització més aprofundida d'aquestes varietats a la versió original d'aquest treball (CASSEL *et al.*, 2005), no publicada.

versions de cada pel·lícula personatge a personatge. Això va permetre identificar les similituds i les diferències entre les quatre pel·lícules i entendre el tractament experimentat per la variació de la versió original en el seu trasllat a les llengües de destinació.

3. ELS RESULTATS

3.1. *La diversitat lingüística en les versions originals*

La primera de les conclusions que es pot extreure de l'anàlisi de les dades és que, tal com era d'esperar, les versions originals en anglès són molt més heterogènies lingüísticament que no pas les versions doblades. Ara bé, allò que pot sobtar el lector català és que aquesta diversitat de partida no s'atura en un nivell genèric d'estàndard nacional o regional, sinó que va molt més enllà en la localització de parlars i accents molt més locals.

Prenem per exemple la pel·lícula *Buscant en Nemo*, l'argument de la qual gira entorn d'un peix pallaso que ha d'abandonar els esculls coral·lins en què viu per travessar l'oceà i anar a Sidney a recuperar el seu fill Nemo, apresat per un submarinista australià. Tot i produir-se en un escenari totalment aliè a la variació lingüística humana com és el món dels peixos, el nombre de varietats identificables en aquesta cinta és certament considerable (vegeu la taula 4 als annexos). Per començar, i potser inevitablement atès el públic diana original del film, tant Nemo com el seu pare parlen en anglès de la costa est dels Estats Units, una de les varietats més prestigioses als EUA. Ara bé, aquesta no és ni de bon tros l'única varietat que apareix a la cinta. Al seu costat, apareix l'anglès australià en boca d'una munió de personatges, des dels taurons que intenten abandonar el consum de peix assistint a unes reunions que recorden les dels alcohòlics anònims, fins als humans, els pelicans i els crancs que viuen a Sidney o les seves aigües. I això no esgota el nombre de varietats en joc. Així, al costat dels taurons hi ha un peix espasa que s'expressa —no podia ser altrament, atesa la seva tendència a l'esgrima— en un accent britànic ben formal. I encara més: al llarg del seu periple, el pare de Nemo topa amb unes tortugues que es desplacen aprofitant un poderós corrent marí, i que no pas per casualitat s'expressen com els surfistes de San Diego, Califòrnia. Per la seva banda, les llagostes de la cinta exhibeixen un accent de Boston, en una picada d'ullet a tots el qui saben que la *Boston lobster* és un plat tradicional de la cuina de Nova Anglaterra. Mentrestant, a la peixera on es troba *segrestat*, en Nemo coneix, entre altres personatges, un cranc dedicat a menjar-se els detritus,

que —sarcàsticament— enraona amb un fort accent francès. *Honni soit qui mal y pense*.

L'exploració de la diversitat lingüística de tot tipus no és exclusiva de *Buscant en Nemo*, ans al contrari, sembla força estesa en les pel·lícules d'animació nord-americanes (vegeu la taula 5 i següents). Per sintetitzar, apuntem que aquesta diversitat cobreix un bon nombre de varietats lectals¹⁰ fàcilment identificables, si més no per als anglòfons nord-americans:

- *Estàndards nacionals o regionals*: un percentatge molt important dels personatges analitzats enraona en una varietat d'anglès dels Estats Units, sovint amb poques marques regionals, tot i que no hi manquen els parlants amb trets regionals (de la costa est, de la costa oest, del mig-oest, etc.). Val a dir que els accents nord-americans tendeixen a ser usats pels protagonistes i/o personatges menys formals, com Mowgli i l'ós Baloo a *El llibre de la selva 2*, i pels personatges més entranyables, com els peixos de l'escull a *Buscant en Nemo*. Ara bé, com acabem de veure, a les pel·lícules d'animació hi ha personatges amb altres accents nacionals, com ara l'accent britànic, que sol ser associat amb la formalitat, les classes altes, la fredor i la distància social: és el cas del tigre Shere Kan, de la pantera Bagheera, dels elefants d'*El llibre de la selva 2* —però no de l'elefant fill— o el rei i la reina pares de Fiona, la Fada Padrina i el Príncep Galant de *Shreck 2*. També es troben en les pel·lícules altres accents nacionals i regionals, com ara l'australià, com els taurons, el dentista i la seva neboda a *Buscant en Nemo*, o l'anglès escocès de l'ogre Shrek a *Shrek 2*.
- *Varietats etnolectals*: a les pel·lícules analitzades hi apareixen parlants de varietats etnolectals afroamericana (o negra) com el ruc de *Shreck 2*, italoamericana (que als Estats Units els estereotips associen amb la màfia) i judeoamericana de Nova York (a *L'espantataurons*).
- *Varietats socials i socioculturals*: l'espectador familiaritzat amb la cultura anglo-nord-americana és capaç d'identificar també el parlar de grups socials particulars d'arrel no ètnica. Així, per exemple, als films estudiats, a banda del parlar dels *windsurfistes* californians en boca de les tortugues, es detecta també la presència de la varietat associada a la cultura juvenil del *hip-hop* (l'Oscar de *L'espantataurons* enraona en una varietat de base afroamericana identificada amb els membres de la cultura *hip-hop* de Nova York).

10. Deixem ací de banda la variació funcional.

- *Anglès com a segona llengua*: són relativament nombrosos els accents de l'anglès com a llengua estrangera: el recepcionista d'*Shrek 2* i el caragol de la peixera de *Buscant en Nemo* enraonen amb deix francès, mentre que el gat d'*Shrek 2* se serveix d'un anglès hispanitzat.

Encara que no sigui aquest l'objectiu d'aquest treball, és important d'assenyalar que la vinculació entre les varietats i determinats trets psicosocials de cada personatge és òbvia en la selecció. De fet, la distribució de varietats no segueix necessàriament un ordre familiar lògic: l'elefant fill d'*El llibre de la selva 2*, molt més entranyable que la resta d'elefants, no comparteix l'accent britànic dels seus pares, sinó que parla amb accent americà. El mateix s'esdevé amb la princesa Fiona, molt menys tibada que els seus monàrquics progenitors encara que s'adreci als pares com a *papà* i *mamà*. En tot cas, en les pel·lícules analitzades sembla haver-hi una certa cura a evitar que aquestes vinculacions puguin ser titllades de racistes. Cal no oblidar que algunes de les associacions entre varietats i estereotips que Hollywood havia emprat temps enrere sí que eren obertament racistes i antisemites, i que aquest és un punt condemnat per la legislació nord-americana vigent (cf. Lippi-Green, 1997).

3.2. *L'homogeneïtat de les versions doblades*

Tal com marca la —jove— tradició de doblatge al català, la rica diversitat d'origen s'acomoda a una varietat estàndard que té com a base el dialecte central. Fent un cop d'ull als quadres de resum, és palès que la immensa majoria dels personatges parla en aquesta modalitat. La resta de varietats de català —regionals, socials, etnolectals— hi tenen una presència molt minsa.

Una cosa molt similar s'esdevé amb els doblatges al castellà. Lluny de la diversitat que algú podria haver esperat atesos els paral·lelismes entre castellà i anglès —totes dues són llengües d'origen europeu esteses a Amèrica a partir d'un imperi colonial, i en totes dues abunden les varietats nacionals i regionals—, la gran majoria dels personatges analitzats se serveixen d'un estàndard de base peninsular central, coincident amb la varietat més prestigiosa a l'Estat espanyol. La presència d'altres parlars és una mica superior al cas del català, però no s'atansa ni de bon tros a l'heterogeneïtat de l'original.¹¹

11. Algunes pel·lícules d'animació són doblades a dues versions de castellà: d'una banda, a castellà peninsular (*español castellano*) i d'una altra, a una forma estandarditzada de castellà hispanoamericà (*español atlántico*). En aquest treball ens hem limitat a les versions disponibles a Catalunya, en principi traduïdes a castellà peninsular.

És important de fer notar que la manca d'heterogeneïtat detectada en català —i en castellà— se circumscriu a l'heterogeneïtat de tipus etnonacional i sociocultural. La reducció no afecta pas les altres fonts de diversitat. D'una banda, la llengua dels doblatges varia, en tots els films, per caracteritzar l'edat i el sexe dels personatges. En aquest sentit, la variació merament biològica que associa veus més greus als personatges adults i veus agudes als més joves sí que és utilitzada per perfilar la figura dels protagonistes com a pertanyents a un grup concret quant a sexe i franja d'edat. Per mitjà de l'entonació i timbre de veu diferenciada poden distingir-se, almenys, homes/masclles de dones/femelles, així com nens/petits d'adults. Mowgly, Ranjan (*El llibre de la selva 2*), Pinotxo (*Shrek 2*), Lenny (amb efectes infantilitzadors a *Shark Tale*) o Nemo (*Buscant en Nemo*) són alguns dels personatges caracteritzats per una veu infantil, generalment doblada per dones.¹²

D'altra banda, els dobladors sí que reïxen a fer palesos els canvis de registre. Així, a *L'espantataurons*, per exemple, el protagonista, Òscar, empra una varietat més formal amb el seu cap a la feina, Sykes, en la qual no inclou el gruix de col·loquialismes que apareixen en les seves converses amb altres personatges que li són més propers, com ara Angie o els peixos adolescents del seu barri.

3.3. *L'heterogeneïtat lectal mantinguda en les versions doblades*

Un dels pocs casos en què es detecta una reproducció sistemàtica de l'heterogeneïtat de la versió original, tant en català com en castellà, és en el cas dels accents de segona llengua. Quan en la versió original s'utilitza un anglès amb accent estranger (com l'accent francès del recepcionista de *Shrek 2* o el caragol de la peixera de *Buscant en Nemo*, o l'anglès hispanitzat del gat de *Shrek 2*), aquest accent és reproduït a les versions doblades.

Ara bé, fora del cas dels parlants estrangers, el cert és que reproduir els efectes de la variació de la llengua d'origen en la de destinació constitueix un trencacolls de difícil solució. I tot fa pensar que els dobladors catalans es troben sotmesos a una limitació suplementària a l'hora d'explotar la pròpia variació interna del català. El sistema de variació sociocultural i geolec-

12. Una de les troballes un xic sorprenents de la revisió realitzada té a veure amb les varietats emprades per caracteritzar els infants. Les veus catalanes dels personatges infantils de totes les pel·lícules tendeixen a exhibir un accent lleugerament més local —barceloní, en aquest cas— que la resta. Caldria analitzar l'abast d'aquest fenomen i les raons a què és degut.

tal català s'ha vist molt trasbalsat pels canvis demogràfics del segle xx. D'altra banda, la intrusió del castellà fa que algunes varietats del català s'hagin extingit o, fins i tot, resultin poc identificables o increïbles per als mateixos parlants, com ara l'etnolecte gitano o el català de les classes més altes (veg. Boix, 2001, 2006). A més a més, les ideologies predominants en català tendeixen a veure amb suspicàcia l'explotació de la variació dialectal amb propòsits humorístics.

En aquest context, els dobladors al català semblen experimentar greus dificultats a l'hora de servir-se de la variació interna del català en la seva tasca. Certament, una anàlisi detallada dels doblatges permet identificar trets socials introduïts conscientment, com ara l'ús de *papà* i *mamà* de la princesa Fiona per a adreçar-se als seus pares (*Shreck 2*). Però en termes generals, la perspectiva comparativa palesa la incomoditat a l'hora d'incorporar la varietat, sobretot de tipus geolectal, als doblatges.

Una mostra d'aquesta incomoditat és la que es detecta en el doblatge dels voltors de la pel·lícula *El llibre de la selva 2*. En anglès, aquests animals parlen en diverses varietats geolectals (britànic, caribeny, etc.). La traducció castellana fa que els voltors usin diversos dialectes (castellà peninsular, mexicà, argentí i cubà). Ara bé, en la traducció catalana, es produeix una situació sorprenent: tots els voltors menys un, que parla en català central *neutre*, s'expressen en varietats de català central que escarneixen l'entonació i la fonètica de les varietats llatinoamericanes de la versió castellana; és a dir, n'hi ha un que parla català amexicanat, un altre que incorpora trets entonatius i fonètics de l'espanyol de l'Argentina, i un tercer voltor que s'expressa amb uns trets clarament derivats del castellà caribeny. Res no indica que aquesta dependència tan marcada respecte de la versió castellana s'hagi d'atribuir a la possibilitat que el doblatge no es basés en la versió original. Més aviat sembla que el seguidisme del castellà és degut al fet que la variació interna de la llengua catalana resulta molt difícil de gestionar per a propòsits humorístics, fins al punt que els dobladors se senten més còmodes vehiculant aquests matisos per mitjà de varietats que, si més no en principi, són alienes —o com a mínim molt recents i minoritàries— al català.

Igualment curiós és el cas del doblatge del gat de *Shreck 2*. En la versió original, aquest personatge posseeix la veu d'Antonio Banderas, enraona en un anglès amb un fort accent hispànic, i realitza algunes alternances al castellà. La versió catalana només reproduïx parcialment l'original: si bé les alternances al castellà es mantenen, la varietat del personatge té menys accent hispànic que no pas l'original anglès. De fet, i encara que no hem pogut verificar aquest punt, fa tot l'efecte que el doblatge hagi estat realitzat per un doblador amb alta competència en català —fins i tot un catala-

noparlant natiu— que s'esforça a produir una varietat acastellanada. Per la seva banda, la versió castellana d'aquesta pel·lícula fa un curiós malabarisme, ja que el gat de *Shreck 2* parla una varietat andalusa *ceceante*. La tria potser està en sintonia amb l'origen malagueny del doblador, Antonio Banderas, però cal reconèixer que aquesta selecció impedeix que hom identifiqui el gat i el personatge —mexicà— del Zorro.

Una altra de les mostres d'incomoditat a l'hora de manejar la diversitat dialectal interna del català la trobem en el cas de les meduses Ernie i Bernie de *L'espantataurons*. Recordem que aquests dos personatges enraonen amb la veu de dos dobladors jamaicans en la seva varietat —i tenen una estètica i un comportament que recorda clarament els *rastes* d'aquella illa. Tot un repete, no cal dir-ho, per al doblatge. El doblatge a l'espanyol ho té relativament més fàcil, i se serveix, com era d'esperar, d'una varietat caribenya. En català, però, no hi ha aquesta opció,¹³ i davant d'aquest envit, el doblador opta per una solució de compromís. En comptes d'identificar el parlar jamaicà amb una varietat del català identificable, prefereix crear-ne una de nova mitjançant la suma de trets locals de diversos parlars (com ara fonètica a mig camí entre nord-occidental i central, el vocatiu *xeic* de les Terres de l'Ebre).

3.4. *El dilema entre la transgressió i la genuïnitat en el català col·loquial*

Com és esperable, el recurs a la diversitat dialectal i sociolectal fa que a les versions originals de les pel·lícules analitzades abundin les *transgressions* de les normes de l'anglès estàndard nord-americà. Dobles negacions, usos no normatius del verb copulatiu, plurals analògics (*you*s en comptes de *you*) i molts altres trets condemnats categòricament per gramàtics i autoritats acadèmiques angloparlants apareixen, en proporcions variables, a totes les cintes. En aquest camp, com en tants altres, els creadors anglòfons no han de patir per la responsabilitat social de les seves obres, i poden permetre's el luxe de transgredir la norma tant com els sembla convenient. Però aquesta transgressió, no cal dir-ho, provoca més d'un maldecap als traductors catalans.

13. Val a dir, amb tot, que l'opció del català *acaribenyat* no és del tot inexistent. Durant el període de realització de l'estudi hom va detectar l'ús d'aquesta varietat com a mínim en dos anuncis: d'una banda, l'anunci d'una coneguda beguda alcohòlica, on un equip de *bobsleigh* clarament jamaicà demanava calma amb un «*m'è'tà^b e^btressant...*». D'una altra, en un anunci radiofònic en què l'accent caribenyocatalà justificava la música i la rima entre «*si vol vendre el pis o la seva cassa, [...] ho trobarà a Grupassa*».

En el doblatge al català, la reducció de la diversitat lectal evita, ja d'entrada, l'aparició de nombroses formes que podrien ser controvertides. Ara bé, resulta probablement inevitable que la transgressió de l'original exerceixi una forta pressió en els traductors, i això constitueix un problema a causa de la peculiar situació del català col·loquial contemporani, profundament interferit pel castellà. En conseqüència, els mitjans de comunicació en català es veuen sotmesos a una tensió entre la reproducció de la transgressió original amb una llengua castellanitzada i la seva vocació normalitzadora, i la seva opció és clara. En el context exposat, els doblatges al català fan un notable esforç per potenciar una col·loquialitat i una expressivitat que siguin alhora *creïbles*, genuïnes i normatives. En termes generals, les versions catalanes mantenen la seva funció pedagògica i no sols eviten de transgredir la normativa sinó que, pel que pertoca a l'ús de frases fetes, idiomatismes, col·locacions, locucions, etc., mostren una llengua raonablement rica, dúctil i genuïna. En comparació, les versions catalanes són molt menys transgressores de la normativa que les versions originals.

Algunes de les expressions del pare tortuga de *Shreck 2* ens il·lustren aquest punt. D'una banda, en català contemporani, un col·loquial versemblant no pot evitar totalment un cert nombre de manlleus no acceptats per la normativa però absolutament vius, com en: «*quina flipada, tios!*», i en «*cap problema, tio!*» Ara bé, enmig d'aquests elements d'origen forà, els dobladors s'esforcen per (re)introduir formes col·loquials genuïnes, com en «*Ho he guipat tot del teu rotllo amb les meduses, ha estat massa!*» o «*No afluixis, fill!*». És el mateix esforç de genuïnitat i creativitat de quan l'ós Baloo diu «*T'has begut el suc del coco?*» o la germanastra lletja etziba «*Què vol aquest paio?*» o «*Mestre, us parlaré clar*» a *Shreck 2*. Ras i curt: enfront del dilema de reproduir la transgressió original servint-se de la llengua interferida, o bé contribuir a la recuperació de certa genuïnitat, els doblatges analitzats opten majoritàriament per la segona opció.

3.5. Llengua, fama i variació

Un dels factors que permet explotar la diversitat lingüística en la versió original, si més no en les pel·lícules d'animació estudiades, és el fet que les veus originals corresponen a personalitats mediàtiques, bàsicament actors i actrius. A la pel·lícula, aquests famosos parlen en les seves respectives varietats vernaculars, més o menys modificades o fins i tot *amorosides* per a l'ocasió. En altres paraules, el recurs a l'*star system* americà és un dels motors que permet i alhora justifica tot aquest joc connotatiu entre variació

lingüística i caracterització dels personatges. Així, per exemple, l'anglès hispanitzat i les alternances al castellà d'Antonio Banderas i les connotacions cavalleresques que puguin evocar en l'oient nord-americà s'entrellacen amb la filmografia de l'actor andalús —entre la qual, el Zorro— per caracteritzar millor el seu personatge de gat espadatxí a *Shreck 2*.

El fet que la varietat estigui intrínsecament lligada a un personatge cèlebre deu ser un element de primer ordre a l'hora d'evitar suspicàcies pel que fa a les possibles connotacions negatives d'algunes associacions. Així, per exemple, l'accent italoamericà de Robert de Niro se suma a la seva experiència cinematogràfica personal, i fa que l'associació del tauró a qui dona veu a *Buscant en Nemo* amb una família mafiosa sigui alhora evident i innòcua. I si la varietat afroamericana del ruc de *Shreck 2* sona divertida no és per la varietat en si, sinó pel fet que el seu doblador és Eddie Murphy, un actor de color reconegut precisament per la seva *vis comica*.

En comparació, pràcticament cap dels doblatges al català o al castellà analitzats aquí no va fer ús del recurs a l'*star system* respecteiu. L'única excepció de renom fou el cas d'Antonio Banderas, la participació del qual en el doblatge al castellà de *Shreck 2* fou objecte de publicitat explícita.¹⁴ En tot cas, i malgrat l'aparició fugaç d'algun nom conegut, ni en català ni en castellà no s'explota l'associació entre personalitats populars i varietats lectals determinades, perquè, de fet, encara que es recorri a dobladors coneguts acaben utilitzant varietats no marcades.

4. CONCLUSIONS —I ALGUNA REFLEXIÓ SUPLEMENTÀRIA

Els resultats obtinguts assenyalen que avui existeix una forta reticència a utilitzar la variació lectal catalana a l'hora de realitzar doblatges de pel·lícules anglòfones, si més no en el camp de l'animació. Independentment de la seva varietat d'origen, la gran majoria de personatges dels films analitzats acaben parlant un català estàndard de base central. Aquesta reticència també es detecta en castellà, ja que la gran majoria de personatges analitzats és doblada a un castellà peninsular estàndard en les versions espanyoles. Amb tot, la prevenció envers la diversitat interna sembla més forta en català que en castellà, i arriba fins al punt que en comptes de recórrer a la variació tradicional existent en la mateixa llengua, els dobladors prefereixen inventar varietats idiosincràtiques o fins i tot servir-se de trets lingüístics d'altres llengües per tal de reproduir la variació de la versió original. Les dificultats d'establir equi-

14. Tot i que, com hem dit, no fou ell qui doblà la versió catalana.

valències interlingüístiques pel que fa al valor dels parlars i els accents, i la por de ferir sensibilitats fan que, en la pràctica, l'únic accent audible en aquest tipus de produccions sigui el del català estàndard de base central.

L'opció per una única varietat com a base per al doblatge al català és, de fet, molt similar a la del castellà. En una situació de llengua ben establerta, aquesta opció podria no haver tingut més transcendència, i avui els doblatges de la CCRTV circularien lliurement per tot el domini lingüístic igual com els doblatges de base castellana són vistos sense reticències a Sevilla, Badajoz o Tenerife tot i les diferències dialectals. Malauradament —cal recordar-ho?—, la situació del català no és la d'una llengua ben establerta. Agradi o no, els sectors anticatalanistes valencians i balears han sabut aprofitar el predomini del català central als productes de la CCRTV per tal d'atiar la desconfiança envers els mitjans de comunicació del Principat i bloquejar-ne la difusió.¹⁵ Així, per exemple, una de les principals justificacions del Govern Popular de les Illes per a la creació d'IB3 fou la voluntat de «protegir» les varietats balears davant de l'influx... del català (central)! Amb aquesta excusa, a totes dues televisions s'hi ha generalitzat la pràctica de preferir els doblatges al castellà abans que al català. Pitjor encara, tant a les Illes com al País Valencià s'hi ha instaurat la pràctica de tornar a doblar al català productes ja doblats al Principat —de vegades, fins a tenir-ne tres versions!¹⁶ I així, d'una tacada, hom malgasta uns recursos públics migrats mentre, alhora, pot *presumir* d'invertir en normalització de la llengua.

Les conseqüències negatives de la solució actual per a la llengua fora del Principat suggereixen que caldria encetar un cert procés de reflexió pel que fa a les pràctiques de doblatge de la producció aliena. La tendència actual condueix cap al reforçament simbòlic de les fronteres entre el català del Principat, les Illes i el País Valencià, perquè contribueix a bloquejar la circulació de productes i perquè facilita els discursos victimistes. Aquesta situació és benvinguda per l'anticatalanisme, però hauria de ser perce-

15. Potser cal recordar que tant les sales on s'exhibeixen films en català com els DVD que inclouen el doblatge al català de les pel·lícules d'animació són quasi impossibles de trobar fora del Principat.

16. Agost (2004) analitza les diferències entre un mateix producte televisiu doblat a dues versions d'estàndard, l'una de base central i l'altra de base valenciana. No cal dir que les diferències són menudes, i que es limiten a la fonètica, la morfologia verbal, algun demostratiu i algunes formes lèxiques o fraseològiques «massa catalanes», i que no justifiquen de cap manera el balafament de recursos públics que comporten... a menys que hom pretengui (re)forçar la idea que les dues varietats lingüístiques són llengües diferents sense cap mena de connexió.

buda amb preocupació i, en la mesura que fos possible, combatuda amb determini, pels qui aspiren a la supervivència del català.

Un cop assentada ja una certa indústria del doblatge al català a Catalunya i el País Valencià —i ben aviat, a les Illes— potser seria hora de començar a analitzar les vies per a incrementar la col·laboració entre les empreses d'aquest món. Des d'un punt de vista estrictament econòmic, a tots plegats els interessa diluir fronteres entre territoris i afavorir la lliure circulació de productes culturals, de manera que els productes de qualitat puguin superar les barreres autonòmiques. El món del doblatge d'animació sembla, en aquest sentit, un dels més adequats per a experimentar les possibilitats de combinar accents diferents en una mateixa cinta. Si els originals en anglès ja són heterogenis, per què no ho poden ser —una mica més— les versions doblades? No es tracta, òbviament, de convertir els dibuixos animats en tractats de dialectologia recreativa. Però per quin motiu no podrien arribar a elaborar-se doblatges un poc més plurals —i, en aquest sentit, més fidels a l'original— que facilitessin alhora la seva assumpció pel conjunt de la comunitat lingüística?

És possible que aquest propòsit es veiés afavorit si hom pogués seguir la via nord-americana de col·laboració amb l'*star system* català/valencià/balear, en la mesura que n'hi hagi. El recurs a personatges populars podria afeblir les reticències entorn de l'ús de les varietats geolectals. Ara com ara, la reticència o, per què no dir-ho, la por a utilitzar algunes de les varietats catalanes (o castellanen) per caracteritzar els personatges, fa que no es tregui profit dels jocs que es podrien establir fent-ne un ús semblant a l'original. S'entén que, per exemple, fer parlar en valencià el ruc de *Shrek 2* pot ferir algunes sensibilitats. Ara bé, algú s'estranyaria de veure un *Baloo* parlant amb la veu de Tomeu Penya? La veu profunda del mallorquí i el seu caràcter fester podrien haver caracteritzat, perfectament, el personatge de l'ós d'*El llibre de la selva 2*. Pensem, també, en les llagostes de *Buscant en Nemo*. No es podria haver reproduït el joc de l'original encarregant-ne el doblatge a —posem per cas— el cantant Cris Juanico, aprofitant el fet que Menorca és coneguda per la caldereta de llagosta?

La llengua catalana ha fet, durant els darrers 30 anys, uns progressos considerables en el món de l'audiovisual. Ara com ara, però, continua sense superar el repte de construir un model de llengua oral prou inclusiu perquè tota la comunitat s'hi senti còmodament representada. Tenint en compte els moviments dels adversaris del català, potser fóra bo que hom replantegés algunes de les decisions. Incloure un cert grau de variació en les versions catalanes de les pel·lícules d'animació podria ser un bon començament per a un model de llengua que no és, de cap manera, una llengua sense accents.

5. PELLÍCULES ANALITZADES

- L'espantataurons / Shark Tales*. [S.1.]: Dreamworks, 2005. 1 DVD: 90 min.
El llibre de la selva 2 / The Jungle Book 2. EUA/ Austràlia: The Walt Disney Company, 2003. 1 DVD: 69 min.
Buscant en Nemo / Finding Nemo. [S.1.]: Pixar Animations Studios, 2003. 1 DVD: 100 min.
Shrek 2 / Shrek 2. EUA: Universal Studios, 2004. 1 DVD: 95 min.

6. BIBLIOGRAFIA

- AGOST, Rosa i MONZÓ, Esther (2001). *Teoria i pràctica de la traducció general. Espanyol-català*. Castelló de la Plana: Servei de Publicació de la Universitat Jaume I.
- ALTURO, Núria i VILA, F. Xavier (ed.) (2002). *Variació dialectal i estandarització*. Barcelona: PPU, Secció de Lingüística, Departament de Filologia Catalana, UB.
- ALVAR, Manuel (dir.) (1996a). *Manual de dialectologia hispànica. El español de España*. Barcelona: Ariel.
- ALVAR, Manuel (dir.) (1996b). *Manual de dialectologia hispànica. El español de América*. Barcelona: Ariel.
- BASSOLS, Margarida (2002). «Estàndard i variació dialectal a TV3». A: ALTURO i VILA (ed.), p. 81-98.
- BLOMMAERT, Jan (ed.) (1999). *Language Ideological Debates*. Berlín; Nova York: Mouton de Gruyter.
- BOIX-FUSTER, Emili (2001). «Varietats socials». A: F. VALLVERDÚ (dir.). *Enciclopèdia de la llengua catalana*. Barcelona: Ed. 62, p. 182-191.
- BOIX-FUSTER, Emili (2006). «Els Pigmalió catalans de Joan Oliver i Xavier Bru de Sala: dues aportacions separades per quaranta anys». *Els Marges*, 78, p. 55-80.
- BOIX-FUSTER, Emili, VILA i MORENO, F. Xavier i GALINDO SOLÉ, Mireia (en premsa). «Les varietats socioculturals de la Regió Metropolitana de Barcelona: El COS (corpus de varietats socioculturals) de la Universitat de Barcelona». (A: *Actes del XIII Col·loqui de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- BOIX-FUSTER, Emili i VILA i MORENO, F. Xavier (1998). *Sociolingüística de la llengua catalana*. Barcelona: Ariel.
- BOURDIEU, Pierre (1979). *La distincion*. París: Ed. du Minuit.

- CASSEL, Sarah, BUSQUET ISART, Núria, CALLEJÓN I MATEU, Joan-Pau, MERCADAL MOLL, Toni i SOLER CARBONELL, Josep (2005). «La representació de la diversitat lingüística en els doblatges en català i castellà de pel·lícules d'animació nord-americanes en anglès». Treball de curs de doctorat per a l'assignatura Variació sociolectal i ideologies lingüístiques. Departament de Filologia Catalana, Universitat de Barcelona, curs 2004-2005. Direcció: F. Xavier Vila i Moreno.
- CAMERON, Deborah (1995). *Verbal Hygiene*. Londres: Routledge.
- CORRIUS, Montse (2004). «La «tercera llengua» en la traducció audiovisual». *Quaderns divulgatius - Associació d'Escriptors en Llengua Catalana*, 24, p. 27-34.
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (1990). *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana. I Fonètica*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- (1993). *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana. II Morfologia*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2a ed. revisada. (1a ed. 1992). Reimprès a Institut d'Estudis Catalans (1996, p. 99-151).
- (1996). *Documents de la Secció Filològica III*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- IZARD, Natàlia (2004). «Versemblança i oralitat en la traducció audiovisual». *Quaderns divulgatius - Associació d'Escriptors en Llengua Catalana*, 24, p. 35-41.
- LAMUELA, Xavier (1994). *Estandardització i establiment de les llengües*. Barcelona: Edicions 62.
- LIPPI-GREEN, Rosina (1997). *English with an Accent: Language, Ideology and Discrimination in the United States*. Londres: Routledge.
- LÓPEZ DEL CASTILLO, Lluís (2001). «La variació funcional». A: VALLVERDÚ (dir.). *Enciclopèdia de la llengua catalana*. Barcelona: Edicions 62, p. 196-198.
- PRADILLA, Miquel Àngel (2001). *Societat, llengua i norma. A l'entorn de la normativització de la llengua catalana*. Benicarló: Alambor.
- SCHIEFFELIN, Bambi Bar, WOOLARD, Kathryn A. i KROSKRITY, Paul V. (ed). (1998). *Language Ideologies. Practice and Theory*. Oxford: Oxford University Press.
- TELEVISIÓ DE CATALUNYA (1997). *Criteris lingüístics sobre traducció i doblatge*. Barcelona: Edicions 62.
- VALLVERDÚ, Francesc (2002). «L'estàndard i les varietats regionals a la ràdio i la televisió públiques a Catalunya». A: ALTURO, Núria i F. X. VILA (ed.). *Variació dialectal i estandardització*. Barcelona: PPU; Secció de Lingüística Catalana, Departament de Filologia Catalana, Universitat de Barcelona, p. 55-62.

- VENY, Joan (2002). *Els parlars catalans. Síntesi de dialectologia*. 13a ed. corregida i augmentada. Palma de Mallorca: Moll.
- WOOLARD, Kathryn A. i SCHIEFFELIN, Bambi Bar (1994). «Language ideology». *Annual Review of Anthropology* 23, p. 55-82.

ANNEX 1: LA CLASSIFICACIÓ DE LES VARIETATS LINGÜÍSTIQUES

La identificació de les varietats emprades pels personatges de les pel·lícules estudiades presenta no poques complicacions. La bibliografia sobre la variació dialectal en les tres llengües tractades és òbviament immensa i, per a cada llengua, les discrepàncies entre diverses classificacions no són en absolut menors. Ara bé, el nostre treball no pretenia ser una recerca de caire dialectològic; a més, cal tenir present que les produccions verbals aquí analitzades havien estat generades per professionals de la llengua i destinades a un gran públic, per la qual cosa les varietats usades tendeixen a ser relativament menys marcades, podríem dir *esmussades* de molts dels seus trets més divergents, fins al punt que sovint hauríem de parlar més d'un accent que d'una veritable varietat dialectal (cf. Lippi-Green, 1997).

En el cas del català i del castellà, l'escassa diversitat detectada en les cintes circumscrivia el problema de la identificació al fet de poder servir-se d'etiquetes força genèriques, que podien basar-se perfectament en els repertoris dialectals més habituals, com ara el de Veny (2002) per al català, i Alvar (1996 *a, b*) per al castellà (vegeu la taula 2 i la taula 3). La qüestió d'esbrinar quina era la varietat usada per cada personatge era òbviament més complicada per a l'anglès, atès que el nombre de varietats emprades és certament superior a les que es detecten en les altres dues llengües. A l'hora d'identificar les varietats de l'anglès, en aquest treball hem procurat cenyir-nos a les denominacions aparentment menys discutides en la dialectologia anglesa.¹⁷ En conjunt, només hem baixat fins a nivells de precisió força genèrics: en primer lloc, hem fet constar les varietats nacionals (anglès britànic, americà general, australià, escocès...) dels parlants. En el cas dels parlars nord-americans, també hem

17. Algunes llistes de dialectes anglesos fàcilment consultables:
Wikipedia: <http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_dialects_of_the_English_language>.
International Dialects of English Archive: <<http://web.ku.edu/idea/>>.
Introducció a la dialectologia de l'anglès i mapa dels dialectes de la Gran Bretanya i els Estats Units: <<http://www.ship.edu/~cgboeree/dialectsofenglish.html>>.
Answers.com: <<http://www.answers.com/topic/list-of-dialects-of-the-english-language>>.
A National Map of the Regional Dialects of American English:
<http://www.ling.upenn.edu/phono_atlas/NationalMap/NationalMap.html>.

anotat les grans varietats regionals més conegudes dels Estats Units, així com les varietats etnolectals (afroamericana, italoamericana, etc.). Finalment, hem conegut també les varietats d'anglès com a segona llengua (*spanglish*, anglès amb accent francès, etc.). Només en alguns casos molt particulars hem conegut parlars específicament identificables amb modes de vida particulars o estereotips socials molt marcats: és el cas del parlar de base italoamericana dels gàngsters de Chicago, el parlar de practicants de la cultura *hip-hop*, o dels *windsurfistes* del sud de Califòrnia. El resultat és el que es troba a la taula 1.

Taula 1. Sigles emprades per denominar les varietats d'anglès detectades a les pel·lícules analitzades

<i>Sigla</i>	<i>Varietat de l'anglès</i>
Accent francès	Accent francès
Accent de Boston	Accent de Nova Anglaterra Occidental (<i>Eastern New England accent</i>)
Afroam.	Afroamericana
Am. est EUA	Est dels EUA
Am. estàndard	Americà estàndard (<i>General American</i> ; també <i>Standard Midwestern</i> o <i>American Broadcast English</i>)
Austràlia	Austràlia
Britànic	Britànic (general o accents d'Anglaterra i Gal·les)
Escocès	Escocès
Hindi	Accent hindi
Italoamericana	Italoamericana
Jamaicà	Jamaicà
Jueu NY	Jueu novaiorquès
Mig Oest	Mig oest dels EUA
Nord-Est	Nord-est dels EUA
<i>Spanglish</i>	Anglès amb trets castellans i alternances a aquesta llengua
Sud Califòrnia	Americà californià de l'àrea de San Diego
Var. im. del sud dels EUA	Varietat dialectal imaginària del sud dels EUA

Taula 2. Sigles emprades per denominar les varietats de català detectades a les pel·lícules analitzades

<i>Sigla</i>	<i>Varietat del català</i>
Central	Català central
Central acastellanat	Català central amb interferència del castellà
Central acc. and.	Català central amb accent andalús
Central acc. arg.	Català central amb accent argentí
Central acc. carib.	Català central amb accent caribeny
Central acc. francès	Català central amb accent francès
Central acc. mexicà	Català central amb accent mexicà
NOcc.	Nord-occidental
Occ.	Occidental
Var. im.	Varietat imaginària

Taula 3. Sigles emprades per denominar les varietats de castellà detectades a les pel·lícules analitzades

<i>Sigla</i>	<i>Varietat del castellà</i>
Accent francès	Accent francès
Andalús	Andalús
Argentí	Argentí
Caribeny	Caribeny
Estàndard pen.	Estàndard peninsular
Mexicà	Mexicà

Taula 4. Varietats emprades pels personatges de *Buscant en Nemo*

PERSONATGES	ANGLÈS	CATALÀ	CASTELLÀ
Marlín (pare de Nemo, a l'escull)	Am. est EUA	Central	Estàndard pen.
Corall (mare de Nemo, a l'escull)	Am. est EUA (poc marcat)	Central	Estàndard pen.
Nemo (escull)	Am. est EUA (poc marcat)	Central	Estàndard pen.
Dentista (Sydney)	Australià	Central (lleument barceloní)	Estàndard pen.
Neboda (Darla, a Sydney)	Australià (poc marcat)	Central (lleument barceloní)	Estàndard pen.
Nigel (pelicà, al port de Sydney)	Australià (poc marcat)	Central	Estàndard pen.
Bruce (tauró, oceà Pacífic)	Australià	Central	Estàndard pen.
Peix martell (oceà Pacífic)	Australià	Central	Estàndard pen.
Peixos espasa (oceà Pacífic)	Britànic	Central	Estàndard pen.
Peixos imitadors (oceà Pacífic)	Australià	Occ. (lleu)	Andalús (lleu)
Crush (tortuga pare, al corrent del sud-est d'Austràlia)	Sud Califòrnia <i>Windsurfista</i> sud-californià de Valley Girl (San Diego)	Central colloquial juvenil	Estàndard pen. colloquial juvenil

Taula 4. Varietats emprades pels personatges de *Buscant en Nemo* (continuació)

PERSONATGES	ANGLÈS	CATALÀ	CASTELLÀ
Canalla (tortugues filles, al corrent del sud-est d' Austràlia)	Sud Califòrnia <i>Windsurfista</i> sud-californià de Valley Girl (San Diego)	Central Colloquial	Estàndard pen. Juvenil
Rajada (mestre d'escola, a l'escull)	Am. estàndard	Central	Estàndard pen.
Dory (peix sense memòria, a prop de l'escull)	Am. est EUA (poc marcat)	Central (alguna alternança a castellà)	Estàndard pen.
<i>Gill</i> o Ganya (peixera)	Am. est EUA	Central (lleument barceloní)	Estàndard pen.
Estrella de mar (peixera)	Am. estàndard	Central	Estàndard pen.
Caragol (peixera)	Accent francès	Accent francès	Accent francès
Gavines (port de Sydney)	Australià	Central (lleument barceloní)	Estàndard pen.
Crancs (port de Sydney)	Australià	Central	Estàndard pen.
Llagostes (oceà Pacífic)	Accent de Boston	Central	Estàndard pen.

Taula 5. Varietats emprades pels personatges de *Shrek 2*

PERSONATGES	ANGLÈS	CATALÀ	CASTELLÀ
Shrek	Escocès	Central	Estàndard pen.
Fiona	Am. estàndard	Central (algun tret lèxic de classe alta)	Estàndard pen.
Ruc	Nord-Est + afroam.	Central	Estàndard pen.
Rei	Britànic	Central	Estàndard pen.
Reina	Britànic	Central	Estàndard pen.
Fada padrina	Britànic	Central	Estàndard pen.
Príncep galant	Britànic	Central	Estàndard pen.
Gat	<i>Spanglish</i>	Central acastellanat	Andalús
Missioners	Britànic	Central	Estàndard pen.
Cuiner	Accent francès	Accent francès	Accent francès
Recepcionista	Am. estàndard	Accent francès	Accent francès
Germanastra lletja	Italoamericà (accent de gàngster de Chicago)	Central	Estàndard pen.
Amigues Shrek Guapo	Am. estàndard	Central	Estàndard pen.
Programes TV	Am. estàndard	Central	Estàndard pen.
Presentadora ball final	Am. estàndard	Central	Estàndard pen.
Pinotxo i amics Shrek	Am. estàndard	Central	Estàndard pen.
Cambreira rest. <i>fast-food</i>	Var. im. del sud dels EUA	Central	Estàndard pen.

Taula 6. Varietats emprades pels personatges d'*El llibre de la selva 2*

PERSONATGES	ANGLÈS	CATALÀ	CASTELLÀ
Mowgli	Am. est EUA	Central	Estàndard pen.
Shanti	Am. est EUA	Central	Estàndard pen.
Ranjan	Am. est EUA	Central (lleument barceloní)	Estàndard pen.
Pare	Britànic, amb un lleuger deix hindi	Central	Estàndard pen.
Mare	Britànic, amb un lleuger deix hindi	Central	Estàndard pen.
Baloo	Mig Oest	Central	Estàndard pen.
Shere Khan	Britànic	Central	Central
Kaa	Am. est EUA Problemes de dicció	Central Arrossega les sibilants i les vocals tòniques	Estàndard pen. Arrossega les sibilants i les vocals tòniques
Bagheera	Britànic (<i>received pronunciation</i>)	Central	Estàndard pen.
Elefants (grans)	Britànic (<i>received pronunciation</i>)	Central	Estàndard pen.
Elefantet	Am. est EUA	Central (lleument barceloní)	Estàndard pen.
Orangutans	Am. est EUA	Central	Estàndard pen.
Voltor 1	Britànic (accent de Liverpool)	Central acc. arg.	Argentí
Voltor 2	Britànic	Central	Estàndard pen.

Taula 6. Varietats emprades pels personatges d'*El llibre de la selva 2* (continuació)

PERSONATGES	ANGLÈS	CATALÀ	CASTELLÀ
Voltor 3	Britànic (accent de Liverpool)	Central acc. mexicà	Mexicà
Voltor 4	Britànic (accent de Liverpool)	Central acc. carib.	Caribeny
Voltor 5	Britànic (accent de Liverpool)	Central acc. and.	Andalús

Taula 7. Varietats emprades pels personatges de *L'espantataurons*

PERSONATGES	ANGLÈS	CATALÀ	CASTELLÀ
Òscar i peixos joves del barri	Afroam. (cultura <i>hip-hop</i> de Nova York)	Central	Estàndard pen.
Sykes	Am. estàndard (Nova York, barri Brooklyn)	Central	Estàndard pen.
Taurons: Don Lino, Lenny i Franky (+ personatges relacionats)	Italoamericà (barris Brooklyn/Bronx)	Central + italianismes al lèxic	Estàndard pen.+ italianismes al lèxic
Tauró Lenny	Italoamericà (barris Brooklyn/Bronx)	Central	Estàndard pen. inf.
Feinberg	Jueu NY	Central Arrossega les sibilants	Estàndard pen. Arrossega les sibilants

Taula 7. Varietats emprades pels personatges de *L'espantataurons*
(continuació)

PERSONATGES	ANGLÈS	CATALÀ	CASTELLÀ
Personatges femenins: Angie, Lola, periodista	Am. estàndard	Central	Estàndard pen.
Meduses: Ernie i Bernie	Jamaicà	Var. im. (mescla NOcc. + elements no NOcc.)	Caribeny

—abstract / resumen—

NO ACCENTS? THE CONTRADICTIONS
IN THE ORAL STANDARD IN CATALAN
DUBBING OF ANIMATED FILMS

F. Xavier VILA I MORENO *et al.*

In this paper we have analyzed the use of the geolectal, sociolectal and ethnolectal diversity in a small number of animated films from the States, and the way in which this diversity has been reflected in the available Catalan and Spanish versions. Based on our analysis, we can show how this type of films very skillfully takes advantages of the socio-cultural connotations of the dialects and accents of U.S. society in order to better characterize fictional characters, going as far as to violate, when appropriate, the standards of proper language use in favor of verisimilitude. On the other hand, the Catalan dubbed versions only provide a pale reflection of the language diversity present in the originals.

¿SIN ACENTOS? LAS
CONTRADICCIONES DEL ESTÁNDAR
ORAL EN LOS DOBLAJES CATALANES
DE PELÍCULAS DE ANIMACIÓN

Francesc Xavier VILA I MORENO *et al.*

En este trabajo hemos analizado la explotación de la diversidad geolectal, sociolectal y etnolectal en un pequeño número de películas de animación norteamericanas, y cómo esta diversidad se ha trasladado a las versiones catalanas y castellanas disponibles. A partir de nuestro análisis es posible constatar cómo este tipo de películas utiliza con bastante habilidad las connotaciones socioculturales de los dialectos y los acentos en la sociedad norteamericana con el fin de caracterizar mejor a unos personajes de ficción, transgrediendo incluso cuando conviene las normas de corrección lingüística académica en favor de la verosimilitud. En cambio, las versiones dobladas catalanas sólo refle-

The failure to fully exploit dialectal diversity is more significant in the case of Catalan than might seem to be the case at first glance. Even though this is a language where dialectal variation is not very pronounced, the way Catalan geolectal and sociolectal diversity is dealt with in the audiovisual field is often a source of problems, since this is an issue on which opposing tensions and tendencies crisscross and overlap. On the one hand, historical shortcomings in the educational and socio-cultural system make the main Catalan media emphasize their pedagogical and standardizing role. On the other, the non-existence of a general audiovisual medium that could cover the entire language area has meant that a shared oral standard was never generated. As a result, various regional varieties of the standard are not being consolidated, and instead of furthering the enrichment of the common language, they are reinforcing the borders between language variants and hindering the exchange of cultural products in the language area.

In our paper, we suggest that the field of dubbing, and particularly, the area of animated films, could be an excellent area of experimentation for the development of a new model of oral standardization in Catalan. This model could be perhaps more choral in nature so as to overcome the regional strait-jackets that Catalan has fallen into and enhance the indispensable circulation of local or dubbed cultural productions among all the media in the linguistic domain.

jan de forma pálida la explotación de la diversidad en el original.

La débil explotación de la diversidad dialectal propia tiene más trascendencia de lo que puede parecer *a priori* para el caso del catalán. Aunque se trate de un idioma con una variación dialectal poco pronunciada, el tratamiento de la diversidad geolectal y sociolectal del catalán en el ámbito audiovisual es a menudo una fuente de problemas, ya que éste es un tema en que se cruzan tensiones y tendencias contrapuestas. Por un lado, las carencias históricas del sistema educativo y sociocultural hacen que los principales medios en catalánacentúen su papel pedagógico y estandarizador; por otro, la inexistencia de un medio audiovisual general que alcance todo el dominio lingüístico ha provocado que nunca se haya generado una norma oral compartida. Como resultado, hoy por hoy se están consolidando diversas variedades regionales del estándar que en vez de favorecer el enriquecimiento del idioma común están afirmando las fronteras entre dialectos y obstaculizan el intercambio de productos culturales a lo largo y ancho del dominio lingüístico.

En nuestro trabajo sugerimos que el campo del doblaje, y en especial el del cine de animación, podría ser un buen terreno de experimentación para el desarrollo de un nuevo modelo de estandarización oral del catalán. Un modelo tal vez más coral que ayude a superar los corsés regionales en que ha caído la lengua catalana y colabore a potenciar la imprescindible circulación de la producción cultural propia o doblada entre todos los medios del dominio lingüístico.